

Natoroznanstvo in ljudska omika.

Še eno pismo.

Prav lepo je popisal gosp. Šubic iz Dunaja potrebo natoroznanskih vednost za ljudstvo, da se reši iz stoternih vraž, v ktere je v svojo veliko škodo še dan današnji zelo zelo zakopano. Kdor ne stavi luči pod mernik, je pač z veseljem prebiral omenjenih 6 pisem, ki prav po domače razlagajo to reč.

Poterditi resnico gosp. Šubicovih besed: „da so prave natoroznanske vednosti ljudstvom silno potrebne“, podam tu „Novicam“ celo mavho abotnih vraž, ki jih je med ljudstvom nabral pisatelj tistih bukev, ki se imenujejo v slovenskem jeziku „kmetam sa potrebo inu pomozh“. Bile so natisnjene pred 67 leti. Kdor pa med ljudstvom in z ljudstvom živi, oči ima in vidi, ušesa ima in sliši, in pa pošteno resnici daje kar resnici gré, mi bo poterdil, da je že precej podučeni ljudi med prostim ljudstvom, ki imajo boljše zapopadke v natoroznanstvu in ne verjamejo abotnih vraž, — al sila sila veliko jih je še dan današnji ravno tako nevednih kakor so bili predniki njih v preteklem stoletji, — in to je živ dokaz, kako potrebno je, da se ljudstvo omika tudi po natoroznanstvu. Ako govorim tu pa od prostega ljudstva, naj nihče ne misli, da govorim le od kmetov; po suknji ne delam jez nikdar razločka: naj bo jopeč ali suknja, — tudi potem ne: ali kdor stanuje na kmetih ali v mestu; saj vém kako vražen je tudi marsikak „purgar z visokim klobukom in padolgo suknjo“.

Vernimo se pa sedaj nazaj k našim bukvam, v kterih nahajamo pod napisom

norčave mavhe

tole zapisano. Neki gospod je imel pametnega hlapca, ki je znal brati in pisati. Pobiral je pridno vse odrezke papirja, ki jih je njegov gospod odrezoval, ko je pisma zavijal; na te listke je pametni hlapec zapisoval misli, pregovore in navade, od kterih ni mogel nobenega pravega „grunta“ najti in ki so se mu prav norčave in abotne zdéle. Tako napisane listke je je skup v mavho metal, ktero je zatega voljo „norčavo mavho“ imenoval.

Vzemimo perišče teh listkov iz mavhe in berimo jih za kratek čas, da vidimo, kako pametni Denkovec zasmehuje neumne vraže. Posluh!

„Kadar tvojega soseda hiša gorí, ne, da bi ti po svoji hiši spravljal, ampak daj le ogenj zagovarjati. Tudi ni treba gasiti, daj le ogenj zagovarjati. Kugel za ogenj kupi od ciganov, so tudi dobre. Kjer kak cigan pokopan leži, ni treba gasivnice — dokler ne gorí!“

„Kadar ponoči slišiš človeka na pomagaje klicati, nikar vunkaj ne hodi, utegnili bi strah biti in te pobasati, — čeravno je strah v sredi votel, okoli kraja ga pa nič ni!“

„Če ti je pinovka zacoprana, da se noče vmésti, vtakni le nov zbrusen nož v prag ali razbeljeno železno kozico pod dimnik podstavi, in copernija bo nehala, zakaj na tako vižo bo copernica nabodena ali spečena in zavolj bolečine bo copernija nazaj vzela — ali saj ti nož iz praga ali kozico spod dimnika!“

„Če imaš gljivo na vratu, se vstopi z obrazom proti mescu, vzemi kamen, kateri pred tabo leži, ga pritisni trikrat na gljivo ter ga ritinsko čez glavo zalučaj. Stori to trikrat zapored v tem času, kadar mesec naraša — tako ostane mesec na nebu in gljiva na vratu!“

„Če se vrežeš ali ubodeš, nož ali šivanko s salom pomazi, ga s capo obeži in na hladem kraj položi, rano pa s suho cunjo zaveži — tako se ti bo sama zacelila, ako jo čedno deržiš!“

„Da se ti ne zacopra, je dobro, kakošno oblačilo od kakega obešenega imeti; tudi bodo konji debeli, kadar se s tako capo brišejo — in se jim dosti merve in ovsa daje!“

„Kadar krava poverže, pojdi ritinsko v hlev ter reci

„herbet noter, nesreča vunkaj“ — in tako si ti gotovo noter!“

„Na pustni večer ne prédi, sicer prédeš zgolj klobase; ne šivaj, da kokošne merdanje ne zašiješ; žena ali dekla naj na mizi plešete in ritinsko doli skočite; tako dobiš visok lan in dolgo predivo — če visok zraste!“

„Kadar lan seješ, vzemi dolg žakelj in seme prav dolgo va-nj vsipaj in ga potem spet prav dolgo izsipaj; tako bo tudi lan dolg — če je seme dobro in vreme za to!“

„Če ti kdo kaj ukrade, pojdi k modremu možu ali k pametni ženi ter vtisni jima petico v roko; tako boš zvedil — da si dosti neumen!“

„Merzlice se znebiti, vzemi pest soli, pojdi prav tiho in na perstih h potoku in sej sol tje proti vodi doli rekoč: „jez sejem to seme za božje ime, in kadar bo to seme kalilo, bo tudi moja merzlica se vernila“. To gotovo pomaga, če merzlica sama po sebi jenja!“

„Bradovice odpraviti, vzemi en klinec in toliko zaréz va-nj nareži, kolikor bradovic imaš; ta klinec potem komu skrivaj v žep vtakni — tako ima on klinec, ti pa bradovice!“

„Če si počen, ne hodi h dohtarju ali k padarju, vzemi le jajce in ga spij, v lupino se pa ošči: dèni potem jajce v mošnjo in jo v dimnik obesi — in mošnja bo gotovo okajena!“

„Ima krava plavo mleko ali če premalo molze, ne verjemi, da je nesnaga tega kriva ali da krava premalo klaje dobiva, le narejeno (zacoprano) ji je. Daj, da se ošči v čepino pa tako, da ne kapljica memo ne uide, potem mešaj scanje s prav staro metljo, in potem čepino in metljo v zlodjevem imenu v ogenj verzi — in metlja bo zgorela!“

„Ali vzemi meh in daj, da se ti krava va-nj ošči, potem otepi meh dobro s ternovo šibo, — tako bo copernica tepena — ali pa saj meh!“

„Gosence iz repe ali zelja pregnati, vzemi 9 gosenc od vsacega vogla zelnika ter jih v dimnik obesi; vidil boš, da — si jih 36 pregnal!“

„Kadar gospodar umerje, se morajo vsi panjovi v čbelnjaku in vsi sodci v kleti premakniti — sicer ostanejo kakor stojé ali ležé!“

„Gre nevesti dež na krancelj, bojo novi zakonski bogati — če pridno delajo in varčno živé!“

„Otrokom pred 7 leti las ne striži, sicer jim pamet odstrižeš — ktera v laséh tičí!“

„Ne sej zelja na večer, kadar čednik krave domú žene, sicer ti bode repa rastla — če namesto zelja repo seješ.“

„Povsod naredi tri križe, potem ti ni treba veliko misliti, kako imaš kaj narediti, — če ti spodletí, kar si počel, so križi tega krivi!“

„Na zibelko se mora noga môre narediti, sicer pride môra pa otroke tlači ali izsesá — čeravno môre ni!“

„Kadar se merlič z enim očesom posmehuje ali obličje mehko obderži, pride po enega iz tiste hiše — preden 50 let preteče!“

„Kadar noče živina jesti, položi roki nakrižem čez-njo in ju tako od glave po herbtu čez rep potegni rekoč: „če si zacoprana od konca do konca, te pogladim tudi od konca do konca“, tako bo spet jedla — kakor hitro bo lačna!“

Te pa še druge vraže je imel Denkovec v svoji mavhi na listkih zapisane, ki so neumne pa včasih brez škode, mnogokrat pa zelo škodljive, in včasih tudi pregrešne, ker se božje ime pritikuje takim abotam.

Ogled po kranjskem Gorenskem.

Pot od Ljubljane do Belepeči (Weissenfels).

(Dalje.)

Lep in veličasten je razgled, ki se nam odprè konec sorskega polja — na Gaštaji, in se posveti na visokem in stermem obrežji Save in Kokre v celi svoji lepoti staro,